

Zofia Romanowiczówna

Data urodzenia: 31 marca 1842

Miejsce urodzenia: Lwów

Data śmierci: 4 czerwca 1935

Miejsce śmierci: Lwów

Rodzice: Piotr Romanowicz, Julia Krauze

Profesja: nauczycielka

Słowa kluczowe: nauczycielki, oświata, XIX w., powstanie styczniowe, działalność niepodległościowa

Biogram¹:

Zofia Romanowiczówna jest postacią złożoną i stosunkowo trudną do analizy – autorka pamiętników i wspomnień, których początkowo wcale nie planowała publikować, działaczka społeczna i niepodległościowa, która nigdy nie starała się o rozgłos, nauczycielka bardzo lubiana przez uczennice, ale mająca wiele zastrzeżeń do samej siebie, wreszcie niezależna finansowo, niezamężna, bezdzietna kobieta o tradycyjnych poglądach na rolę kobiet i model rodziny. Jej wspomnienia dostarczają wielu informacji nie tylko na temat jej biografii, ale także panujących w II połowie XIX w. konwenansów, dziejów jej rodzinnego miasta Lwowa i środowisk, w których się obracała, czyli nauczycielskiego i niepodległościowego.

Zofia urodziła się w 1842 r. w rodzinie lwowskiego adwokata Piotra Romanowicza i Julii z domu Krauze. Wczesną młodość spędziła na lekcjach udzielanych jej prywatnie w domu. Sytuację finansową rodziny pogorszyła śmierć jej ojca w 1853 r. Romanowiczówna podjęła naukę w prywatnej szkole Felicji Wasilewskiej. Lata spędzone tam na edukacji ukształtowały poglądy i postawy Zofii na długi czas. Jeszcze w szkole była związana z kilkoma stowarzyszeniami, których celem były praca społeczna i organiczna. Najważniejszym z nich były Klaudynki, które zajmowały się przede wszystkim wspieraniem sprawy niepodległościowej. Poza nimi Romanowiczówna założyła jeszcze Związek Doskonalenia się i należała do założonego przez Felicję Wasilewską Towarzystwa Maryi.

¹ Publikacja dofinansowana ze środków budżetu państwa w ramach programu Ministra Edukacji i Nauki pod nazwą Narodowy Program Rozwoju Humanistyki, nr projektu NPRH/F/SP/0086/2024/13, kwota dofinansowania 1 119 240, 00 zł., całkowita wartość projektu 1 119 240, 00 zł.

Po ukończeniu nauki Zofia zajęła się prowadzeniem prywatnych lekcji, zarówno w celach zarobkowych, jak i społecznie, dla tych, których rodzin nie było stać na opłacenie korepetycji. W 1875 r. ukończyła naukę w seminarium nauczycielskim i podjęła pracę w szkole Felicji Wasilewskiej-Boberskiej, do której wcześniej sama uczęszczała. Później pracowała także w Szkole Wydziałowej im. Św. Jadwigi we Lwowie i Zakładzie Naukowo-Wychowawczym Kamili Poh, który był kontynuacją zamkniętej w 1884 r. placówki Felicji Wasilewskiej-Boberskiej. Na emeryturę przeszła w 1906 r. z przyczyn zdrowotnych, po ponad trzydziestu latach pracy.

Zakończenie przez Romanowiczównę edukacji nie było równoznaczne z jej rezygnacją z aktywności społecznej. W 1874 r. była jedną z założycielek Stowarzyszenia Pracy Kobiet, a trzy lata później utworzyła Kółko Serdecznych Polek. Należała także do istniejącego od 1886 r. Towarzystwa Oszczędności Kobiet. Była również przewodniczącą Stowarzyszenia Nauczycielek, które zajmowało się wspieraniem przedstawicielek zawodu mających problem z utrzymaniem się z niewysokich pensji nauczycielskich. Po śmierci przyjaciółki Felicji Wasilewskiej-Boberskiej, w 1889 r. założyła też fundację jej imienia, której celem było wydanie dzieł i budowa internatu dla uczennic. W okresie pierwszej wojny światowej została także honorową przewodniczącą lwowskiego oddziału Ligi Kobiet, ale jej funkcja miała raczej znaczenie symboliczne niż praktyczne.

W ostatnich latach życia dał się odczuć pogarszający się stan zdrowia. Romanowiczówna stopniowo traciła wzrok, miała także problemy z migrenami i osłabioną odpornością. Dzięki emeryturze otrzymanej po odzyskaniu przez Polskę niepodległości mogła sobie pozwolić na zatrudnienie gosposi. Ponadto opiekował się nią także historyk Stanisław Wasylewski, który namówił ją do opublikowania wspomnień.

Bibliografia

Archiwalia:

Centralne Państwowe Historyczne Archiwum Ukrainy we Lwowie (CPHAUL), zespół nr 841
Lwowska Narodowa Naukowa Biblioteka Ukrainy im. Wasyla Stefanyka (LNNBUWS),
zespoły nr 5, 99

Zakład Narodowy im. Ossolińskich we Wrocławiu (BNSL), sygn. 6935/I, 14034/II, 14035/III,
14036/I, 14037/III, 14038/III, 3230/II, 4363/II, 4363/III, 4364/II, 4367/III, 4369/III, 4370/III,
4805/I, 5157/II, 7902/I, 8049/I, 11998/II, 12193/III, 12424/I, 12425/I, 12647/II, 13373/I,
4575/III, 6825/I 7182/II, 8048/I, 5963/II, 6130/I, 6257/I

Źródła:

Dziennik ustaw i rozporządzeń krajowych dla Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkim Księstwem Krakowskim, cz. VIII, nr 20, 1871 r.

Inskrypcja na nagrobku Julii Romanowiczowej i Zofii Romanowiczówny na Cmentarzu Łyczakowskim we Lwowie

Romanowiczówna Z., *Cienie. Kilka oderwanych kart z mojego życia*, Lwów, Ossolineum, 1930.

Romanowiczówna Z., *Dziennik Lwowski*, t. 1, 2, red. Z. Sudolski, Warszawa, Wydawnictwo Ancher, 2005.

Romanowiczówna Z., *Klaudynki. Kartka z dziejów patryotycznej pracy kobiet w Galicyi, w drugiej połowie ubiegłego stulecia*, Lwów, Księgarnia Gubrynowicza i syna, 1913.

Romanowiczówna Z., *Tadeusz Romanowicz. Listy i wspomnienia*, Lwów, Komitet Opieki nad Uczestnikami Powstania 1863/1864 r. we Lwowie, 1934.

Romanowiczówna Z., *Z dni krwi i łez (1863–1865). Kartki z dziennika młodej dziewczyny*, Lwów, Towarzystwo im. Piotra Skargi, 1911.

Opracowania:

Bruchnalska M., *Ciche bohaterki. Udział kobiet w powstaniu styczniowym*, Miejsce Piastowe, Wydawnictwo Towarzystwo św. Michała Archaniola, 1933.

Gryf-Kleszczyński T., *Zwolenniczka dumań anielskich (w rocznicę powstania styczniowego)*, Błuszcz, z dn. 25.01.1936, 4, s. 6 – 7.

Michalska-Bracha L., *Między pamięcią a historiografią. Lwowskie debaty o powstaniu styczniowym 1864–1939*, Kielce, Wydawnictwo Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach, 2011.

Poklewska K., „*Życie moje dwoistym prądem płynie*”. O Zofii Romanowiczównie i jej dziennikach, „*Pamiętnik Literacki*” 2008, 4, s. 23–44.

Sudolski Z., *Zofia Romanowiczówna – heroiczny wzorzec kresowianki (w świetle nieznanego „Dziennika” z lat 1842 – 1930)*, [w:] *Kresowianki: krąg pisarek heroicznych*, red. K. Stępnik, M. Gabryś, Lublin, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 2006, s. 11–18.

Świetlik K., „*Szła przez życie miłością...*” *Zofia Romanowiczówna (1842-1935), lwowska pamiętnikarka, nauczycielka i działaczka społeczna*, praca doktorska obroniona 12.10.2023 r., promotor: Lidia Michalska-Bracha.

Świetlik K., *Lwowska spuścizna Zofii Romanowiczówny (1842–1935)*, „*Czasopismo Naukowe Instytutu Studiów Kobietych*” 2021, 10, s. 37–52.

Świetlik K., *Wzorzec aktywności kobiety na polu oświaty w Galicji w drugiej połowie XIX wieku na przykładzie Zofii Romanowiczówny*, „Galicja. Studia i materiały” 2021, 7, s. 202–217.

Świetlik K., *Zofia Romanowiczówna (1842–1935 – lwowska pamiętnikarka i działaczka społeczna*, „Krakowskie Pismo Kresowe”, 2021, 13, s. 95–110.

Wałęciuk-Dejneka B., *Wyprowadzić z cienia – Zofii Romanowiczówny „karty z życia”*, [w:] *Proza kobiet. Interpretacje*, red. B. Wałęciuk-Dejneka, Siedlce, Wydawnictwo Instytutu Kultury Regionalnej i Badań Literackich im. Franciszka Karpińskiego. Stowarzyszenie, 2015, s. 107-119.

Wasylewski S., *Panna Zofja*, „Gazeta Lwowska”, 26, R. 118, s. 3.

Wasylewski S., *Panna Zofja*, „Gazeta Lwowska”, 27, R. 118, s. 3.

Załączny J., *Weteranki Powstania Styczniowego wobec rzeczywistości odradzającej się Rzeczypospolitej*, „Niepodległość i pamięć”, 2014, 3 – 4, s. 49 – 64.

Załączny J., *Zofia Romanowiczówna – lwowska aktywistka z powstańczym rodowodem*, [w:] *Kobiety na Kresach na przełomie XIX i XX wieku*, red. A. Dawid, J. Lusek, Warszawa, Wydawnictwo DiG, 2016, s. 277 – 286.